

Marknadsrapport Skog & Mark

Nummer 2, september 2009

Nytt liv på marknaden!

Skogsmarknaden sjuder av liv och tillförsikt igen. Priserna på skogsfastigheter håller i sig och suget efter virke har vaknat igen hos skogsbolag och föreningar. Det är med andra ord ett nytt drag marknaden, även om pessimisten kan se orosmoln på himlen. Läs mer om marknaden för skogsfastigheter, skogskonjunkturen och virkesmarknaden inne i rapporten. I detta nummer har också tre banker fått uttala sig om konjunkturen och hur de ser på skog som säkerhet när du vill långa pengar.

Marknadsrapporten Skog & Mark ges ut tre gånger per år och har ett stort antal skogsägare och branschfolk som läsare över hela landet. Rapporten har skogsägarens situation i fokus och är uppbyggd utifrån marknaden för skogs- och lantbruksfastigheter.

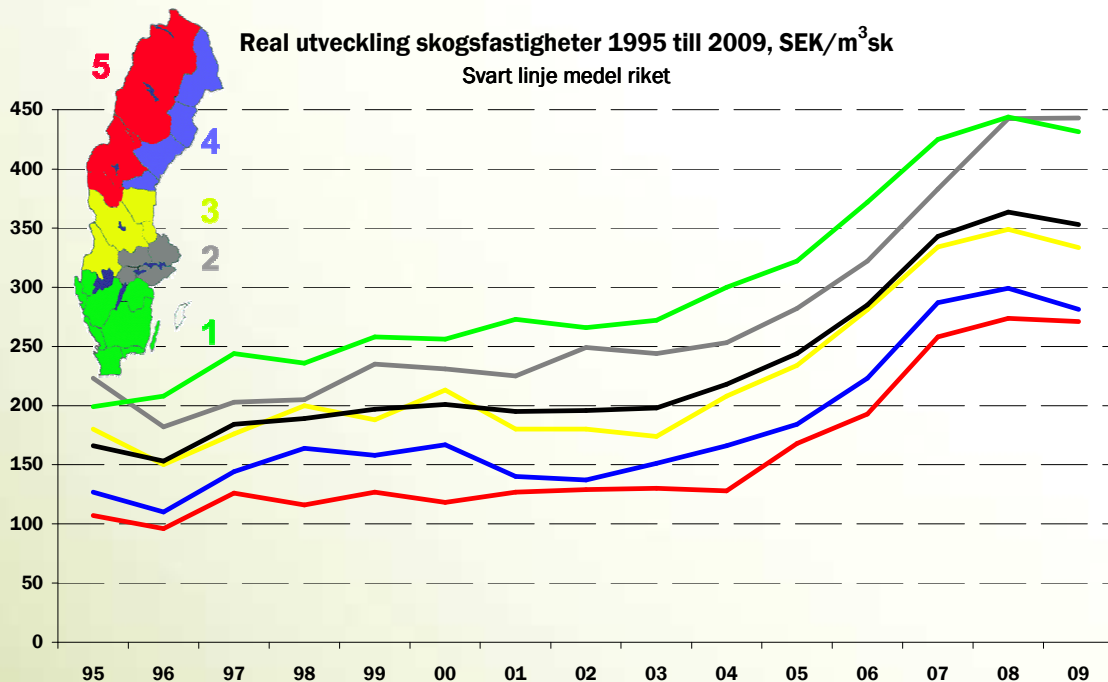
Trevlig läsning!

Skogs- och lantbruksfastigheter

Priserna på skogsfastigheter fortsätter vara relativt stabila jämfört med hur andra tillgångar stått sig i finanskrisens tider. En svag nedgång av prisnivån sett över hela landet har skett under våren. LRF Konsults cirka 100 mäklare runt om i landet ser en fortsatt stark efterfråga på skogs- och lantbruksfastigheter under året.

Under det första halvåret 2009 sjönk snittpriset för skogsmark från 364 kr/m³sk till 353 kr sett över hela riket. Det är en nedgång med tre procent från helårspriset 2008. Snittpriset för hela riket under första halvåret 2008 var 368 kr/m³sk. Jämfört med samma period föregående år är nedgången fyra procent. Det kan jämföras med nedgången av medelpriset på villor i landet som under april – juni sjönk med 6 procent jämfört med samma period 2008.

En fortsatt stark efterfråga på skogsfastigheter och gårdar håller uppe prisnivån tillsammans med ett begränsat utbud. Det starka intresset för att köpa skog i Sverige håller i sig. LRF Konsults mäklare känner dock av att antalet intressenter på vissa objekt har sjunkit. Det gäller framförallt fastigheter med ofördelaktigt läge, med hårt huggen skog och med sämre vägnät. Just nu är utbudet av fastigheter till salu högt över i stort sett hela landet. LRF Konsult har i skrivande stund 335 fastigheter till salu, vilket är mer än någonsin vid denna tid på året.

Prisskillnaden mellan fastigheter, som alltid blir mer tydlig i en lågkonjunktur, gör att bättre objekt betalas fortsatt högt medan sämre riskerar att bli osålda eller för lägre priser. Den största anledningen till att priserna sjunkit något är den sämre virkesmarknad som varit under våren. Den låga räntenivån har hjälpt till att hålla priserna uppe tillsammans med intresset för jaktmark, själva känslan för att äga skog och skog som en säker långsiktig investering.

Södra Sverige, prisområde 1

Snittpriset i Götaland sjönk med knappt tre procent under första halvåret till 431 kr/ m³sk. Utbudet av fastigheter till salu har varit något lägre sett över hela området än under 2007 och 2008. Priserna på åkermark är stabila södra Sverige och bra åkermark betalas riktigt högt. Mäklarna anser att utbudet har haft en mer normal karaktär under våren. Prisdifferentieringen kommer att fortsätta under hösten. Utbudet av fastigheter till salu är nu under hösten normalt till högt.

Mellersta Sverige, prisområde 2 och 3

Mälardalen har landets högsta priser på skog och är det enda område i landet där priserna steg under första halvåret. Snittpriset var 443 kr/m³sk, vilket är en uppgång med 1 kr från helårspriset 2008. Örebro län uppvisar den största uppgången, medan övriga området ligger på ungefär samma nivå som under 2008. Den stagnerade prisuppgången beror till största delen på finansorn och en

vikande virkesmarknad. Nu under hösten är det full fart på fastighetsmarknaden och utbudet får betecknas som normalt för årstiden.

I prisområde 3, Värmlands, Dalarnas och Gävleborgs län, har snittpriset vänt nedåt. Områdets snittpris sjönk med närmare 5 procent, från 349 kr till 333 kr/m³sk. Den största förklaringen till nedgången är precis som på andra håll i landet, den vikande virkesmarknaden och finansorn. Den vanligaste köparen är fortfarande en redan tidigare skogsägare som köper till skog. Andelen nyetablering stiger och i prisområde 3 är 34 procent av köpen gjorda av icke tidigare skogsägare. Utbudet under hösten ser normalt till högt ut och i skrivande stund är det cirka 60 skogs- och lantbruksfastigheter till salu hos LRF Konsult i området.

Norra Sverige, prisområde 4 och 5

Större delen av våren präglades av att snön låg kvar relativt länge. Det har också gjort att aktiviteten på fastighetsmarknaden också kom igång sent. Under första halvåret sjönk snittpriset från 299 till 281 kr/m³sk. Det är en nedgång med 6 procent, jämfört med helåret 2008. I norrlands inland redovisas alltid priserna per rullande 12 månader. Snittpriset var 271 kr/m³sk under den senaste 12-månadersperioden. Helåret 2008 var snittpriset i Norrlands inland 274 kr/m³sk. I den norra delen av landet är kopplingen till virkesmarknaden mer tydlig än i söder och vårens lägre priser på virke är också den största förklaringen till nedgången i priser på skogsfastigheter. Nu under hösten har LRF Konsult nästan 90 skogs- och lantbruksfastigheter till salu i området och det får ses som högt för årstiden.

Utvecklingen av marknaden framåt

Priserna på skog och åkermark har stigit rejält under den senaste femårsperioden och historiskt sett har det aldrig varit en lång och djup svacka i prisutvecklingen. För första gången på länge faller priserna, även om nedgången är relativt liten i jämförelse med andra typer av investeringar. Det senaste årets prisfall på både sågtimmer och massaved har störst betydelse för nedgången, men även den

allmänna lågkonjunktur som vi befinner oss i har gjort alla aktörer mer försiktiga. Finanskrisen lämnar ingen bransch oberörd. Till skillnad från många andra typer av investeringar är dock skog och jord en stabil investering även i en konjunkturedgång. Det låga ränteläget gör det också relativt billigt att vänta in bättre virkespriser för dem som har is i magen. Har du funderingar på att sälja är det ett bra läge i höst., med en fortsatt hög prisnivå.

Vår prognos är ändå att vi inte kommer att se några större prisfall under hösten och en prisnivå i paritet med våren är att vänta. Det bygger vi på den historik som skog kan uppvisa under andra lågkonjunkturer samt att virkesmarknaden verkar ha fått ny vind i seglen. På längre sikt finns det goda förutsättningar för att priserna på skogsfastigheter åter kommer klättra uppåt, om än inte i samma takt som den senaste femårsperioden. En troligtvis fortsatt stor efterfråga på skogsmark och ett begränsat utbud är en prisdrivande kombination även framåt. Det gäller dock att skogsindustrin behåller och på sikt ökar sin betalningsförmåga för råvaran.

Se vårt aktuella utbud av fastigheter till salu på vår hemsida, www.konsult.lrf.se. Där finner du även kontaktuppgifter till våra cirka 100 mäklare runt om i landet.

Konjunktur och ränteläge

Under hösten lamslogs hela världen av finanskrisen och våren har präglats av den allvariga ekonomiska situationen. Under de senaste veckorna har tecken på återhämtning varit tydliga, men det är ännu för tidigt att ropa hej. Räntenivån är nere på en mycket låg nivå i Sverige och den svenska kronan har varit svag mot de flesta andra valutor under våren.

Konjunkturinstitutet gav i augusti en prognos om en starkare tillväxt i ekonomin under de närmaste åren. Från en negativ BNP-tillväxt på 5 procent under 2009 till 2,9 procent under 2011. Det är positivare signaler än tidigare. Lågkonjunkturen ger dock mer negativa effekter på arbetslösheten som förväntas nå sin topp på nästan 12 procent i slutet av 2011. Synen på en snabbare återhämtning i konjunkturen delas av de flesta banker, även om det är långt kvar till säker mark.

Svenska kronans utveckling sept 2004 - 2009

Reporäntan ligger i skrivande stund på 0,25 procent, vilket är extremt lågt. Mycket talar för att Riksbanken kommer revidera upp sina prognoser, men att vi inte kommer se några räntehöjningar under 2009. De kommer först under 2010 och under de kommande åren kommer räntorna att ligga relativt lågt.

Den svenska kronan försvagades kraftigt mot de starkare valutorna som euron och US-dollar under våren. Det bidrog starkt till att den exportinriktade svenska skogsindustrin har klarat sig relativt bra under lågkonjunkturen. Intäkterna i en starkare valuta och kostnader i den lägre värderade svenska kronan. Kronkursen har stärkts under senare tid och kommer troligtvis att stärkas än mer under hösten vid en stigande konjunktur.

Bankernas syn på konjunktur och skog

Många är osäkra på hur bankerna ser på utlåning till köp av skogs- och lantbruksfastigheter. Vi bad därför chefer för skogs- och lantbruksavdelningen hos tre av nordens storbanker ge sin syn på konjunkturen och utlåning till köp av skog utifrån nedanstående frågeställningar:

- 1. Hur ser ni på höstens situation på den finansiella marknaden och hur kommer den utvecklas?**
- 2. Hur ser din bank på skog som tillgång och hur mycket kan man låna till ett skogsköp?**

Håkan Molin, Handelsbanken:

1. Riskaptiten har återvänt på finansmarknaderna. Återhämtningen i ekonomin blir allt tydligare. Botten på räntenivån kan vara nådd. En höjning från Riksbanken av reporäntan förväntas i april 2010. Det kommer att dröja innan det allmänna konjunkturläget är markant bättre och en svag arbetsmarknad är att vänta under en längre tid framåt.

2. Vi har generellt sett en positiv inställning till belåning av skogsfastigheter, mot bakgrund av att skog är en omsättningsbar tillgång med en över tiden historiskt stabil prisutveckling. All kreditprövning sker individuellt. Avgörande betydelse för kreditprövning är kassaflödet. Det innebär att en kund kan belåna skogsfastigheter i högre grad kortsiktigt inför t.ex. kommande avverkningar på en nyförvärvad skogsfastighet. På längre sikt vill banken se en belåningsgrad som är rimlig i förhållande till kassaflöde, tillväxt och återbetalningsförmåga.

Hans Wennberg, Swedbank:

1. Under de senaste månaderna har tillståndet i den finansiella sektorn förbättrats. Flera ekonomier uppvisar ekonomisk tillväxt. Vi bedömer att världsekonomin har nått botten och att en återhämtning inleds under andra halvan av året.

2. Bedömningen av hur mycket man kan låna sker individuellt. Bottenlån beräknas normalt till 75 procent av ett framräknat belåningsvärde. Kundens totala belåning bestäms dock av andra faktorer, t ex kassaflödet, bedömd tillväxt i skogen mm. Det gör att man ibland kommer högre i belåningen och kanske även lägre vid ogynnsamma förutsättningar.

Johan Freij, Danske Bank/Provinsbankerna:

1. Bankens syn på den framtida konjunkturen i Sverige är försiktigt positiv och läget på finansmarknaderna ser betydligt bättre ut idag. Vi tror att det har vänt men att vi har en lång återhämtningsperiod framför oss. Man måste dock skilja på olika parametrar som gör att konjunkturutvecklingen kommer att upplevas olika beroende på vilken situation man är i. När det gäller börsen har den, som alla vet, redan vänt med besked. Konsumtionen av varor och tjänster ligger förhållandevis högt. Även industriproduktionen kommer sannolikt att vända uppåt inom det närmaste, men då från väldigt låga nivåer. Arbetslösheten kommer däremot att fortsätta öka under det närmaste året.

2. Vi ser mycket positivt på skog som tillgång och har fokuserat på skogen och skogsägaren under mycket lång tid. När det gäller kreditgivning till skogsägare är det alltid personen bakom som är det viktigaste. Vi analyserar tillsammans med kunden betalningsförmågan utifrån olika parametrar, exempelvis räntenivå, virkespriser, övriga intäkter, etc. Detta är helt avgörande. Vi vill ha en lång och bra relation med kunden och inte enbart se skogen som en pantsatt tillgång. Skog och skogsmark värderar vi utifrån prisstatistik samt egna erfarenheter och tar hänsyn till eventuell skogsvårdsskuld, slutavverkningsbara volymer, etc.

(På grund av platsbrist har inte andra banker fått gett sin syn på marknaden)

Skogskonjunktur

Skogsindustrin har hittills haft ett mörkt 2009. Den svenska skogsindustrin har klarat sig hyfsat väl än så länge med stark draghjälp av en svag svensk valuta. Signaler om en ljusare tid kommer från många håll, med en ökad efterfråga på virke som följd. Den underliggande konsumtionen som marknaden för sågade trävaror och massaindustrin bygger på ser dock fortsatt svag ut.

Sågade trävaror

Priserna på sågade trävaror sjönk som en sten under våren, men har repat sig under senare tid. En marknad som har präglats av ett överutbud vill nu ha mer råvara till industrin. Det gäller i högsta grad även för de svenska sågverken, som har haft ett gynnsamt läge i en mörk omvärld. Den svaga kronkursen har hjälpt de svenska sågverken att kapa åt sig marknadsandelar i lågkonjunkturen och våra grannländer har haft det betydligt tuffare under våren. Just nu präglas marknaden av en optimism och de flesta stora produktionsländerna har ökat produktionen under senvåren och sommaren, med undantag från Finland där nedskärningarna varit omfattande. De omdiskuterade virkestullarna i Ryssland stoppar flödet av

ryskt virke till Finland som måste försörja sin industri med inhemskt timmer. Den aviserade sista höjningen till 50 EUR/m³ har dock skjutits fram till 2011.

Den fundamentala faktor som marknaden bygger på är främst konsumtionen av trävaror i byggindustrin och där ser det inte riktigt lika roligt ut. Den viktiga byggmarknaden i USA ser, trots att antalet byggstarter verkar ha bottnat, fortsatt svag ut och läget i EU-området är inte mycket bättre. Antalet byggstarter fortsätter sjunka inom EU och det från en redan låg nivå. Istället har exporten till utvecklingsområden som Nordafrika och Mellanöstern ökat. Det är dock främst marknaden inom EU som normalt sväljer stora volymer och en fortsatt låg konsumtion kan leda till ett nytt överutbud av trävaror. Med andra ord måste byggmarknaden ta ny fart för att optimismen ska hålla i sig på sikt och det gäller även för de svenska sågverken.

De ökade marknadsandelarna kan hållas ett tag, men en stärkt kronkurs minskar marginalerna. Byggandet kommer att öka framöver i takt med att konjunkturen blir bättre, men den stora frågan är i vilken takt. Summa summarum kan nog den svenska sågverksindustrin gå starkt ur lågkonjunkturen och som så många gånger förr har den svensk valutapolitik att tacka för mycket. Vi tror trots allt på en ljusare höst där en efterfråga på timmer över i stort sett hela landet kommer att synas.

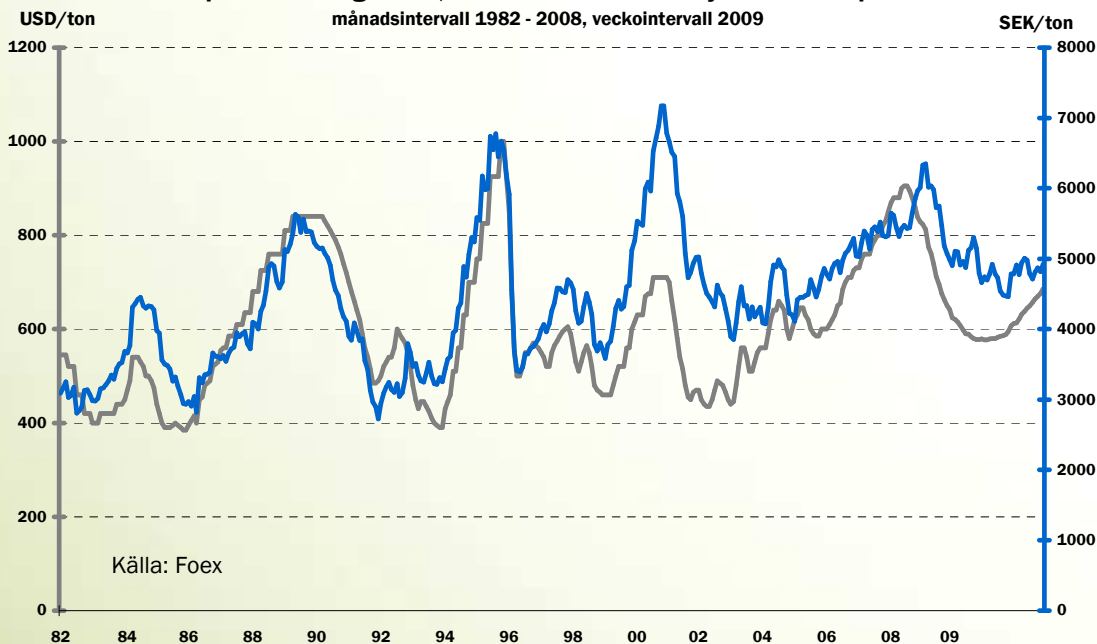
Massa och papper

Priset på den viktigaste produkten för de svenska massaproducenterna, blekt barrsulfatmassa, sjönk kraftigt mellan sommaren 2008 och våren 2009. Prisfallet stoppades upp under våren under de senaste fem månaderna har priserna stigit med cirka 20 procent enligt FOEX. Södra och andra producenter höjde priset med 40 dollar till 730 dollar per ton från den 1 september. En god marknad och låga lagernivåer är den bakomliggande anledningen.

I Finland har produktionsminskningarna av massa och papper varit både många och stora. Brist på konkurrenskraft präglar den finska pappers- och massaindustrin och det på grund av dyr vedråvara, höga energiskatter och en ogynnsam valutakurs (jämfört med Sverige) i kombination med en minskad efterfråga.

På papperssidan är tidningspapper den stora bulkvaran och det finns idag ett fortsatt överutbud och en stadigt vikande efterfråga på denna produkt. Det är ingenting som kommer ändras över en natt och det är i dagsläget mycket små marginaler för producenterna. Vi kommer troligtvis få se än mer nedläggningar av industri som producerar främst tidnings- och finpapper tills det att utbudet matchar efterfrågan. Specialsortimenten har en något bättre situation och i vissa fall är läget riktigt gynnsamt.

Real prisutveckling NBSK, blekt barrsulfatmassa jan 1982 - sept 2009

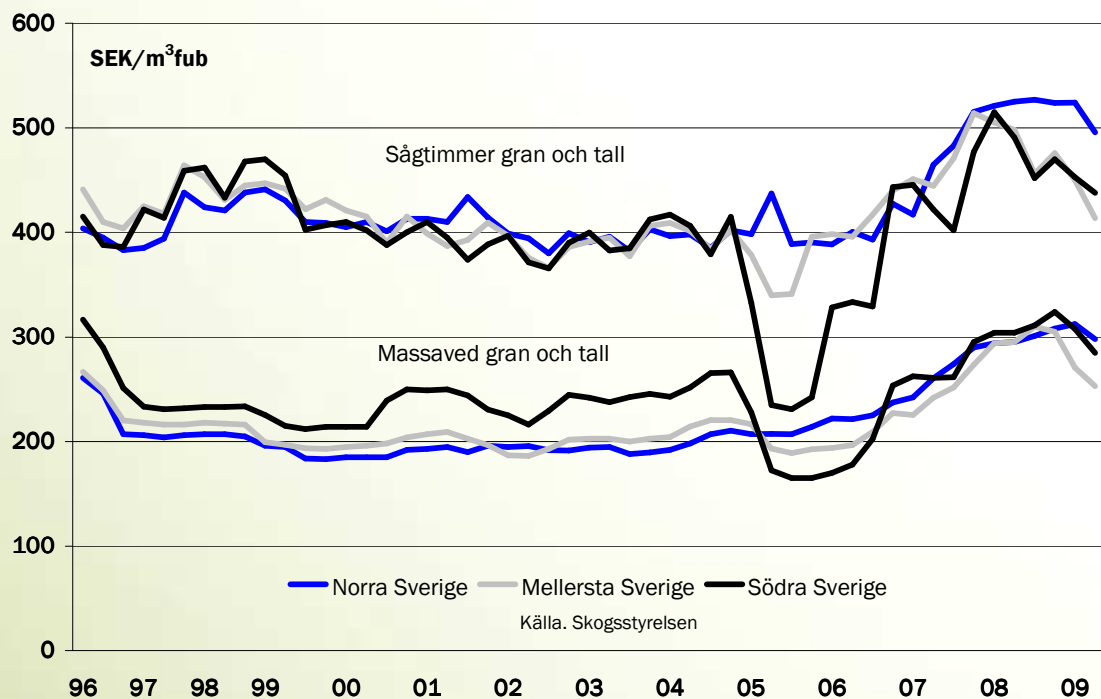

Källa: Foex

Virkesmarknaden

Redan innan sommaren signalerades det från föreningar och skogsbolag om en timmerbrist under hösten. Bara ett par månader tidigare var efterfrågan på virke lika med noll och 2009 ansågs som ett förlorat år både för skogsägarna och för industrin. Diagrammet nedan visar den prisutvecklingen på timmer och massaved och nedgången i priser under senare tid är tydlig. Under sommaren har branschens tongångar ändrats. "Slagsmål i vedboden!" Ja, så löd en rubrik i Dagens Industri under sommaren. Det visar mer än väl på vilka snabba svängningar det är i branschen.

Nominell prisutveckling leveransvirke 1996 - 2009 (2:a kvartalet)

Rubriken är väl kanske lite överdriven, men faktum är att det är en klart ökad aktivitet på marknaden under senare tid jämfört med våren.

Låga lager av timmer, stigande priser på pappersmassa och sågade trävaror samt industrier som går på högvarv ger en stor efterfråga på främst timmer. Prislisorna har inte ändrats speciellt mycket sedan våren, men för att få skogsägarna att börja avverka igen stimuleras marknaden med premier och tillägg.

Mellersta och Norra Norrland

Båda skogsägarföreningarna i norr har infört premier på timmer och har en ökad efterfrågan. I Norrskogs område är premien på 25 kr/m³to och för Norra Skogsägarna är premien 40 kr året ut. Norrskogs premie gäller t.o.m. september i skrivande stund. Prislisorna är i stort oförändrade från innan sommaren. Det gäller både föreningarna och skogsbolagen samt för både timmer och massaved. Massavedspriset ligger mellan 270 och 300 kr/m³fub beroende på norr eller söder, aktör och vilket sortiment. Norra Sverige ligger alltså högt i prislisorna jämfört med resten av landet, men har normalt ett större transportavdrag. Vi bedömer att priserna kommer att ligga på ungefär samma nivå under hösten.

Svealand och södra Norrland

Mellanskog höjde listpriserna på timmer med 30-35 kr på tall och 15-20 kr för gran, beroende på om du befinner dig i norra eller södra delen av området. Till detta kommer också premier på 15 - 30 kr/m³to, ibland mer om det är väldigt gynnsamma förhållanden vid den aktuella avverkningen. Premierna är normala för årstiden och gäller enbart medlemmar i föreningen. De flesta skogsbolag har premier istället för höjda i listpriser i området. Priserna på massaved ligger stilla på 250 kr på tall och 265 kr på gran. Björkmassaved har höjts för medlemmar i föreningen till 290 i norr och till 300 kr/m³fub i Mälardalen. Det är främst konkurrensen från energiverken som motiverar höjningen för medlemmar i det senare området.

– Vi har låga lagernivåer i hela området av timmer och har under våren haft en relativt låg kontraktering. Vi bedömer att efterfrågan på massaved kommer att vara god under hösten. Detsamma gäller timmer, även om den låga konsumtionen av sågade trävaror är ett orostecken. Byggbranschen visar några positiva signaler, men från en mycket låg nivå på de flesta håll. Marknaden är svårbedömd på längre sikt. Priserna kommer minst att ligga kvar på den nivå de gör nu under resten av hösten, säger Sture Karlsson, virkeschef på Mellanskog.

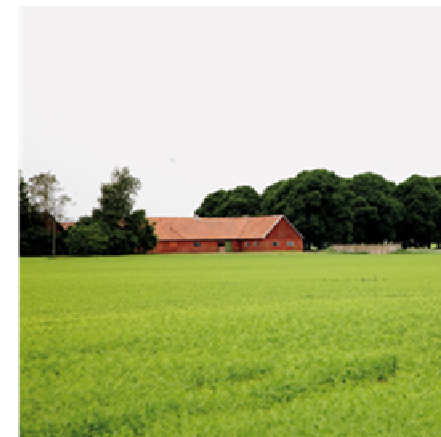
Götaland

Stormlagren är nu i stort sett slut och det innebär att det inte kommer att finnas några reserver kvar för sågverken att ta till. Södra gick ut redan innan sommaren med premier på 25 kr/m³fub på timmer till dem som kontrakterade inför hösten. Den gäller t.o.m. 15 oktober. Massaved från dem som är certifierade belönas med 30 kr/m³fub extra. Prislisorna är i stort sett oförändrade från innan sommaren. Det gäller både föreningarna och skogsbolagen samt för både timmer och massaved. Massavedspriset ligger på 250 kr/m³fub för barr, 265 kr för gran och 275 för björk i skrivande stund. Efterfrågan på både timmer och massaved är god och priserna förväntas hålla minst samma nivå under hösten.

Vi rekommenderar

Ett klart uppsving på virkesmarknaden ger skogsägarna en bättre förhandlingssits. Rådet i vår marknadsrapport i april var att vänta med avverkning under 2009. Nu tror vi på höga priser på enskilda poster redan under hösten och marknaden får betecknas som relativt stark. Håll ögonen öppna och var aktiv eftersom det kan skilja sig rejält mellan olika områden i landet. Rådgör med din inspektör eller virkesköpare samt även med din ekonomiska rådgivare innan du tar beslut om en avverkning. Kom ihåg att alltid planera framförallt slutavverkning utifrån din skattemässiga och din ekonomiska situation och hur marknaden utvecklar sig. Inte enbart efter skogstillståndet.

Ta gärna kontakt med någon av våra skogsekonomer runt om i landet för mer info. Du når oss via www.konsult.lrf.se eller tfn **0771-27 27 27**. Du kan också skicka e-post till skogsbyran@konsult.lrf.se.

Till sist...

Räntor på skogskonto inför deklarationen

Räntor på skogsskadekonton följer i de flesta fall den aktuella bankens skogskontoränta. Eftersom styrräntan sjunkit kraftigt har också bankernas inlåningsräntor sänkts. Tänk på att inte stirra dig blind på vilken räntenivå som bankerna har, utan se även till att använda dig av en bank med kompetens inom skog och som kan greppa helheten i din ekonomi. Det kommer du att tjäna på i längden. Tänk också på att ofta finns utrymme att förhandla även om räntor på skogskonto. Så här ser läget ut för nya konton hos respektive bank i skrivande stund:

Bank	Ränta
Danske Bank/Provinsbankerna	1,05 %
Landshypotek	1,05 %
Nordea	1,00 %
Handelsbanken	0,75 %
Länsförsäkringar Bank	0,75 %
Skandinaviska Enskilda Banken	0,75 %
Swedbank	0,75 %

Några banker erbjuder möjlighet att binda räntan på ditt skogskonto. Det kan vara en bra affär för dig som vet att du inte kommer att behöva röra likviden på kontot inom en viss period. Rådgör dock med din bank om detta eller med din ekonomiska rådgivare. **Observera att** skogskonto för beskattningsåret oftast inte ska öppnas förrän i samband med deklarationen. Ett tips är att använda ett skogslikvidkonto eller ett annat konto med hög ränta tills det är dags att sätta in pengarna på skogskontot. Skogslikvidkontot brukar ofta ha samma ränta som skogskontot.

Tänk på nästa generation

Att genomföra ett generationsskifte kan ta lång tid och det gäller att börja tänka och planera i tid. Framförallt är det viktigt att reda ut vad de inblandade parterna faktiskt vill. En källa till bekymmer vid generationsskiften är just att det råder oklarheter kring vad både föräldrar och barn tycker är viktigt. Låt inte skattefrågorna styra ert handlande, där finns vi till hands för att hjälpa er hamna rätt. Fokusera istället på hur ni själva vill ha det i framtiden.

Generationsskifte är ständigt aktuellt hos oss på LRF Konsult. Vi kommer därför att upprepa förra årets succé "Gården byter ägare". På ett femtiotal orter runt om landet under oktober och november kommer vi arrangera en kväll med generationsskifte i fokus. Ta chansen och kom och lyssna på oss du också!

Ta kontakt med oss via skogsbyran@konsult.lrf.se eller www.konsult.lrf.se för mer info och en kontakt nära dig. Där kan du också se vårt tjänsteutbud för dig som är skogsägare. Vill du prenumerera på denna rapport så går du in via www.konsult.lrf.se/marknadsrapport och skriver in namn och din e-postadress. Prenumerationen är givetvis kostnadsfri.

Hör gärna av dig med synpunkter på innehållet!

Johan Roos

Marknadsansvarig

LRF Konsult Skogsbyrån

Tfn 08-657 47 43

E-post johan.roos@konsult.lrf.se